

УДК 582.675.1:635.9

Перебойчук О. П., Головачова О. С.*Національний ботанічний сад ім. М. М. Гришка НАН України, вул. Тімірязєвська, 1, м. Київ, 01014, Україна, e-mail: fiorgy@meta.ua*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РЕПРОДУКТИВНОЇ ЗДАТНОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ РОДУ *PULSATILLA* MILL. В УМОВАХ КУЛЬТУРИ В ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Успішність інтродукції та використання в озелененні рослин перспективних видів і сортів значною мірою залежить від вивчення особливостей їх репродуктивної біології в едафокліматичних умовах культивування. У результаті багаторічних досліджень, проведених у Національному ботанічному саду ім. М. М. Гришка НАН України (НБС НАНУ) на базі колекції малопоширених багаторічників відділу квітниково-декоративних рослин, встановлено перспективність використання представників роду *Pulsatilla* Mill. для формування ландшафтних композицій в умовах Правобережного Лісостепу України. Проте репродуктивна здатність цих рослин залишається недостатньо вивченою, існуючі дані є фрагментарними, стосуються лише окремих видів, дослідження яких проводились здебільшого в природних фітоценозах.

Мета нашої роботи – вивчення особливостей насінного та вегетативного розмноження в умовах культури рослин видів роду *Pulsatilla*, які є перспективними для подальшого використання в озелененні Правобережного Лісостепу України.

На сьогодні в НБС НАНУ проводяться інтродукційні дослідження з рослинами шести видів, які мають різне географічне походження: *P. campanella* Fisch. ex Krylov (високогір'я Центральної Азії), *P. grandis* Wend. (Центральна та Південно-Східна Європа), *P. montana* (Hoppe) Rchb. (Центральна та Південна Європа), *P. nigricans* Storck (Європа), *P. regeliana* (Maxim.) Pavlov (Північно-Східна Азія), *P. vulgaris* Mill. (Західна та Центральна Європа). Це трав'янисті напіврозеткові полікарпіки зі стрижневою кореневою системою і багатоголовим вертикальним кореневищем. В умовах культури рослини цих видів проходять повний цикл розвитку і характеризуються стійким, стабільним сезонним ритмом, який зберігає послідовність проходження окремих фенологічних станів, в залежності від кліматичних умов, особливо у весняний період, дещо змінюються лише їх календарні дати.

Основний спосіб розмноження представників роду – насінний. Вегетативне розмноження обмежено біоморфологічними особливостями рослин. Найбільш оптимальним варіантом штучного вегетативного розмноження є живцювання вегетативними розетковими пагонами з частиною кореневища.

Усі інтродуковані нами види при дотриманні відповідних агротехнічних заходів характеризуються щорічним рясним цвітінням. Онтоморфогенез генеративних пагонів завершується плодоношенням та формуванням

повноцінного насіння. Рівень реалізації потенційної насінної продуктивності в умовах культури високий для рослин видів *P. vulgaris* 92,1 %, *P. campanella* 79,8 %, *P. grandis* 71,2 %, *P. montana* 69,8 % та середній для *P. nigricans* 53,5 %, *P. regeliana* 42,7 %. Фактична насінна продуктивність різних видів варіює в дуже широкому діапазоні. Найбільші її показники відмічено у рослин видів із більш інтенсивним наростанням генеративних пагонів: *P. grandis*, *P. nigricans*, *P. vulgaris*.

Для насіння досліджуваних видів властивий уповільнений тип проростання. Показники енергії проростання та лабораторної схожості різняться і значною мірою залежать від регіону походження виду. Найбільші їх значення властиві для насіння європейських видів *P. grandis* ($59,9 \pm 0,24$; $91,2 \pm 0,16$), *P. montana* ($68,7 \pm 0,21$; $96,7 \pm 0,17$), *P. vulgaris* ($62,1 \pm 0,21$; $86,7 \pm 0,11$), азійським видам притаманні дещо нижчі дані *P. campanella* ($31,6 \pm 0,20$; $54,1 \pm 0,17$), *P. regeliana* ($32,6 \pm 0,19$; $65,4 \pm 0,15$).

Важливе значення для забезпечення успішного насінного розмноження рослин має тривалість періоду зберігання його схожості. При зберіганні насіння вищезазначених видів роду *Pulsatilla* у лабораторних умовах (18–25 °С) їх життєздатність зберігається не більше двох років. При пониженні температури зберігання до + 5 °С, темпи зниження посівних якостей насіння сповільнюються. Так, після трирічного зберігання енергія проростання насіння різних видів знижується на 5–25 %, схожість – на 10–35 %.

Отже, інтродуковані в НБС НАНУ види роду *Pulsatilla* здатні до стабільного плодоношення, характеризуються достатньо високими показниками продуктивності та якості насінного матеріалу, що робить їх перспективними для насінництва в умовах Правобережного Лісостепу України.

УДК 633.34: 635.655:631.53.02

Погоріла Л. Г.

Інститут кормів та сільського господарства Поділля НААН, пр-т Юності, 16,
м. Вінниця, 21100, e-mail: Pogorilal@mail.ru

УРАЖЕННЯ НАСІННЯ СОЇ ХВОРОБАМИ, ПРИЧИНИ РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ

За масштабами виробництва у світовому землеробстві соя займає одне з перших місць серед сільськогосподарських культур завдяки своїм цінним біологічним та господарським властивостям.

Важливим завданням, поряд зі збільшенням урожаю, є збереження та покращення якісних показників насіння сої. Розвиток рослин у період вегетації та їх продуктивність значною мірою залежать від якості насінневого матеріалу.

Ураження рослин сої хворобами знижує енергію проростання, схожість та життєздатність насіння. Використання інфікованого насіння сприяє збереженню і розповсюдженню багатьох збудників хвороб в період вегетації, під час збирання, транспортування та зберігання урожаю.

Світові рослинні ресурси: стан та перспективи розвитку